

УДК 339.7

Підчоса О.В.*

АНАЛІЗ ЕФЕКТІВ ВІД ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ З ЄС ТА ДО МИТНОГО СОЮЗУ З РОСІЄЮ, БІЛОРУССЮ ТА КАЗАХСТАНОМ

У статті проводиться аналіз позитивних та негативних ефектів від вступу України до зони вільної торгівлі з ЄС та до Митного союзу з Росією, Білоруссю та Казахстаном.

Ключові слова: ефекти, вступ, зона вільної торгівлі, ЄС, Митний союз.

The article carried out the analysis of the positive and negative effects of accession of Ukraine to the Free trade zone with the EU and the Customs union with Russia, Belarus and Kazakhstan.

Key words: effects, accession, free trade area, EU, Customs union.

В статье проводится анализ положительных и отрицательных эффектов от вступления Украины в зону свободной торговли с ЕС и в Таможенный союз с Россией, Беларуссией и Казахстаном.

Ключевые слова: эффекты, вступление, зона свободной торговли, ЕС, Таможенный союз.

Постановка проблеми. Початок ХХІ століття і ІІІ-ої декади існування незалежної України ставить перед державою нові виклики, з поміж яких, одним з основних є подальший вибір пріорітеного напрямку економічного розвитку, що виражається у виборі одного з економічних угруповань (зони вільної торгівлі з ЄС або Митного союзу з Росією, Білоруссю та Казахстаном) в якому буде розвиватися економіка України в наступні десятиліття. В українському науковому співтоваристві і громадянському суспільстві, а також в міжнародному експертному середовищі іде наукова і політична дискусія щодо позитивних і негативних ефектів приєднання України до одного з економічних блоків. При цьому, варто зазначити, що попри значну кількість наукових досліджень існує необхідність в проведенні об'єктивного аналізу ефектів вступу України до зони вільної торгівлі (ЗВТ) з ЄС та до Митного союзу (МС) з Росією, Білоруссю та Казахстаном (РБК).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок в дослідження різних аспектів проблеми оцінки ефектів від вступу України до зони вільної торгівлі з ЄС та до Митного союзу з Росією, Білоруссю та Казахстаном зробили такі вітчизняні та закордонні науковці як: В. В. Івантер, М. Н. Узяков, Д. Б. Кувалін, І. Е. Фролов, А. А. Широу, А. К. Моїсеєв, М. С. Гусєв, А. А. Янтовський, В. В. Потапенко, Є. Ю. Вінокуров, В. М. Геєць, В. І. Мунтіян, Л. В. Шинкарук, Т. В. Шинкоренко, Т. В. Голікова, І. В. Бураковський, О. І. Шнирков, М. Г. Нікітіна, А. С. Філіпенко, В. Г. Андрійчук, О. І. Рогач, П. І. Гайдуцький, М. П. Хмара, Р. Я. Пасічний, А. Ю. Сібекіна, Л. О. Харкова та інші.

* кандидат економічних наук, співробітник науково-дослідної частини Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Метою статті є проведення аналізу позитивних та негативних ефектів від вступу України до зони вільної торгівлі з ЄС та до Митного союзу з Росією, Білоруссю та Казахстаном. Базою аналізу є провідні вітчизняні та міжнародні дослідження, звіти, розрахунки з проблематики приєднання України до зони вільної торгівлі з ЄС та до Митного союзу з Росією, Білоруссю та Казахстаном.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтеграційний вибір будь-якої країни призводить до формування позитивних або негативних економічних, політичних, соціальних і цивілізаційних ефектів, що в комплексі утворюють загальний синергетичний ефект від інтеграції (рис. 1).

Рис. 1 Категоризація ефектів від приєднання України до економічних угруповань
Примітка. Схему складено особисто автором.

При аналізі ефектів економічної інтеграції варто також враховувати основні фактори впливу на формування даних ефектів (рис. 2).

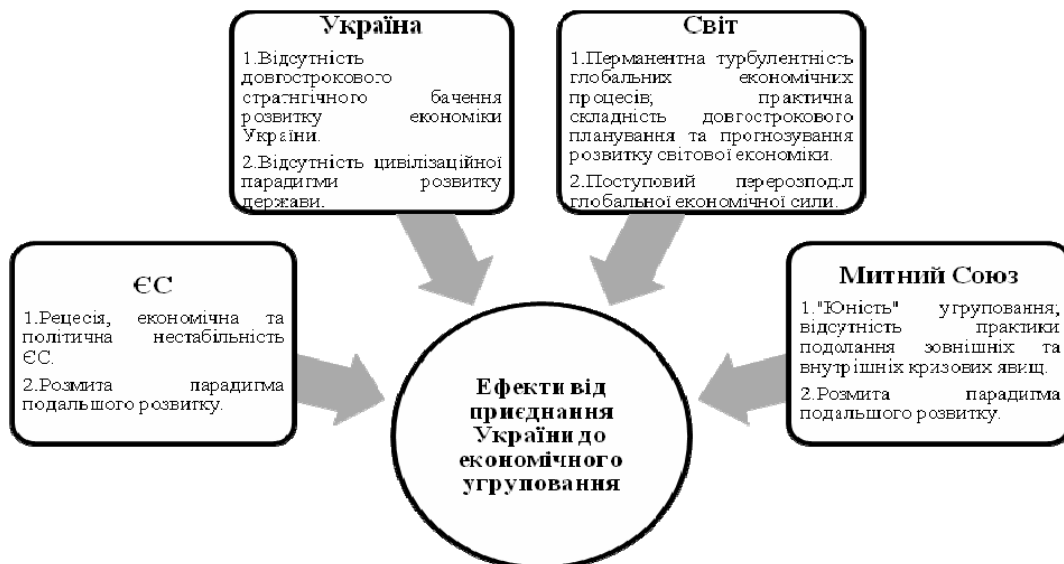

Рис. 2 Основні фактори впливу на формування ефектів приєднання України до економічного угруповання
Примітка. Схему складено особисто автором.

Для того щоб провести аналіз ефектів приєднання України до ЗВТ ЄС або МС РБК, необхідно окреслити вигоди від лібералізації торгівлі в рамках зони вільної торгівлі до яких відносяться:

- накопичення капіталу – лібералізація торгівлі може відкрити закордонні ринки капіталу, що дозволяє фірмам імпортувати засоби виробництва, які, можливо, раніше були недоступні. Це дозволяє фірмам повною мірою використовувати порівняльні переваги і ефект масштабу, що підвищує віддачу від інвестицій, що в свою чергу призводить до більш високого рівня внутрішніх інвестицій;

- зниження цін – вигоди від лібералізації торгівлі включають в себе не тільки експорт, але й імпорт, які в перспективі можуть призвести до зниження цін у цілому і відкрити доступ до послуг більш високої якості. Наприклад, якщо фірма імпортує сировину для забезпечення виробничого процесу, скасування імпорتنих тарифів буде означати скорочення витрат, деякі з яких можуть бути перекладені на споживача. Інші фірми також виграють, тому що дешевша кінцева продукція одного виробника є дешевшою сировиною в процесі виробництва іншої фірми;

- передача технологій та інновацій – торгівля дозволяє отримати доступ до нових технологій, особливо для тих країн, які прагнуть «наздогнати» більш розвинені економіки. На додаток до прямого підвищення ефективності, нові технології чинять тиск на вітчизняних виробників, змушуючи їх впроваджувати інновації. Важливо відзначити, що «технології» можна розглядати ширше: не просто як високотехнологічні товари, але як нові ідеї управління, корпоративні стратегії, корпоративні структури та підходи до управління операціями. Варто зазначити, що багато компаній постійно переймають корисний досвід у найбільш ефективних транснаціональних компаній відповідної галузі;

- поліпшення управління – зони вільної торгівлі все частіше включають в себе елементи які виходять за рамки лібералізації торгівлі, такі, як гармонізація стандартів. Дані стандарти можуть стосуватися: захисту інвесторів країни-партнера, стандартів якості, або комплексних заходів, специфічних для сфери послуг. У той час як деякі витрати можуть бути пов'язані зі здійсненням цих заходів, гармонізація може сприяти зниженню витрат бізнесу та підтримувати конкуренцію за рахунок поліпшення якості управління [1, с. 27-28].

На даний момент розвиток економіки України (та інших країн СНД) відбувається в наступних умовах:

- потенціал швидкого економічного зростання, який спирається на експортоорієнтовані галузі, близький до вичерпання;

- наростання обмежень економічного розвитку з боку праці та капіталу в найближчі роки залишають пострадянським країнам дуже простий вибір – або швидке зростання інвестиційної активності, або затяжна стагнація з елементами деградації. Саме масштабні інвестиції в основний капітал нададуть можливість модернізувати економіку і підвищити ефективність виробництва за рахунок використання нових технологій.

- на відміну від економік розвинених країн на пострадянському просторі існує високий потенціал незадоволеного інвестиційного та споживчого попиту. Це створює додаткові можливості для прискорення економічного зростання. У той же час треба враховувати ризик того, що незадоволений попит буде покритий в основному за рахунок імпорту. У зв'язку з цим пострадянським країнам критично важливо забезпечити конкурентоспроможність в секторах економіки, орієнтованих на задоволення внутрішнього інвестиційного та споживчого попиту, а також здійснювати економічну політику, націлену на поступове імпортозаміщення [2, с. 27-28].

Таким чином, подальше зростання економіки вимагає істотного збільшення інвестицій в основний капітал, модернізації виробництва, створення нових точок зростання.

Необхідно зазначити, що на даний момент у міжнародному поділі праці СНД позиціонується як внутрішньоконкурентне формування. У нього входять в основному виробники сировинних товарів: енергоресурсів, аграрної, металургійної та хімічної сировини і напівфабрикатів. Товарна структура зовнішньої торгівлі СНД носить незбалансований характер: в експорті переважає продукція видобувних, а в імпорті – обробних галузей.

Товарна структура торгівлі України з ЄС і МС дуже відрізняється. Україна продає більше продукції машинобудівної галузі в МС, ніж у ЄС. При цьому, близько 40% експорту цієї продукції в МС – це залізничні транспортні засоби. Для України це високоризикований експорт, оскільки він орієнтований на одну країну і має середню якість (може бути швидко заміщений в середньостроковій перспективі). Експорт української продукції до ЄС – це в основному метали та вироби з них, а також залізна руда, насіння і ліс – специфічний ризикований сировинний експорт.

Істотні відмінності є і в структурі товарного імпорту в Україну з ЄС і МС. З Митного союзу Україна імпортувала в основному мінеральне паливо (66%). З ЄС імпорт більш диверсифікований, включає машини та транспортне обладнання, продукцію хімічної промисловості та інші промислові товари. У зовнішній торгівлі послугами частки ЄС і МС майже однакові – 35 і 36%. Проте структура послуг відрізняється. В експорті послуг з України домінує трубопровідний транспорт (МС). В імпорті послуг домінують фінансові, професійні та технічні послуги з ЄС [3].

Аналіз ефектів створення ЗВТ з ЄС. В певних експертних колах існує думка, що більш тісна економічна інтеграція з ЄС стане ключовим чинником, що сприятиме майбутньому економічному зростанню України.

Незалежні спостерігачі схильні оцінювати нормативно-правову базу України як слабку в багатьох сферах, тому конвергенція норм та стандартів регулювання у таких сферах, як: політика, конкуренція та верховенство права, – швидше за все, мають більш глибокі загальноекономічні наслідки, ніж просте усунення тарифних бар'єрів. При цьому конвергенція українських стандартів зі стандартами ЄС буде генерувати значні переваги в середньостроковій і довгостроковій перспективі, але також спричинить виникнення значних витрат на впровадження [1, с. 10].

Відмінною особливістю зони вільної торгівлі між Україною та ЄС є її сильний нормативний та інституційний характер, орієнтований на ефективне розширення ринку ЄС. З цією метою основні регулятивні реформи очікуються в ряді сфер, включаючи: політику в області конкуренції, державної допомоги, державних закупівель, санітарних та фітосанітарних заходів (СФСЗ), технічного регулювання, митниці, захисту прав інтелектуальної власності, а також сталого розвитку (охоплює екологічні, трудові і соціальні питання).

Регуляторна реформа буде спрямована на гармонізацію українського законодавства у відповідності з директивами ЄС. Угода про зону вільної торгівлі не буде уточнювати конкретні деталі конвергенції правових норм, але вона буде містити посилення на відповідні директиви ЄС. При цьому завданням українського уряду буде впровадження основних принципів і параметрів даних директив в національне законодавство та забезпечення їх належного виконання.

На думку експертів, важливою позитивною рисою угоди про зону вільної торгівлі з ЄС є те, що Україна отримає технічну та фінансову допомогу для реалізації реформ, скорочуючи пов'язані з цим витрати національного бюджету. Також, наголос робиться на тому, що існує ризик, неефективного використання наданих коштів (попередня технічна

допомога не завжди використовувалася ефективно). В даному випадку багато що залежить від поліпшення якості державного управління в Україні [1, с. 22-23].

Однією зі сфер концентрації уваги дослідників є сільське господарство. В одному з досліджень впливу ЗВТ між ЄС та Україною на сільське господарство було виявлено, що підписання та реалізація угоди спричинить зростання в українському сільськогосподарському секторі в розмірі до 200 млн. дол. США або на 0,4% ВВП. Але при цьому, запланований прибуток може скоротитися до 50 мільйонів доларів США, якщо ЄС вирішить виключити деякі ключові сільськогосподарські товари з угоди про ЗВТ.

Ще одне дослідження показало, що вплив на сільське господарство буде залежати від змін, які українські виробники були б готові зробити. В дослідженні зроблено висновок, що якщо українські сільськогосподарські підприємства не в змозі задовольняти стандарти якості ЄС, вступ до ЗВТ може призвести до негативних наслідків для сектору в Україні.

В вищезазначених дослідженнях, з точки зору секторального впливу, показано зростання або скорочення певних галузей та підгалузей економіки (табл. 1).

Таблиця 1
Секторальний вплив на українську економіку за умови створення ЗВТ з ЄС

	Сектор	Зростання
1	Текстиль	42,40%
2	Продукти харчування	10,00%
3	Рослинна олія	7,00%
4	Молочні продукти	35,00%
5	Оброблений рис	3,30%
6	Цукор	5,20%
7	Напої і тютюн	2,70%
8	Інші продукти харчування	4,50%
9	Сільське господарство	6,80%
10	Рис	3,40%
11	Пшениця	15,10%
12	Продовольче зерно	7,00%
13	Овочі, фрукти та горіхи	3,90%
14	Олії і насіння	4,80%
15	Нерафінований цукор	5,60%
16	Рослинні волокна	10,40%
17	Інші с/г культури	6,30%
18	Домашня худоба	4,10%
19	Продукти тваринного походження	4,20%
20	Необроблене молоко	10,30%
21	Вовна та шовковпряди	26,10%
22	Рибне господарство	0,70%
23	М'ясо та продукти тваринництва	4,50%
24	Будівництво	3,00%
25	Торгівля	0,30%

	Сектор	Скорочення
1	Лісове господарство	-2,80%
2	Інші продукти тваринництва	-8,90%
3	Освіта	-0,40%
4	Охорона здоров'я	-0,40%
5	Інші послуги	-0,40%
6	Державний сектор	-0,40%
7	Енергоносії	-0,70%
8	Комунальні послуги	-1,00%
9	Бізнес послуги	-1,10%
10	Фінансові послуги	-1,20%
11	Транспорт та зв'язок	-1,80%
12	Виробництво енергії	-2,40%
13	Видобуток вугілля та торфу	-2,10%
14	Видобуток нафти	-2,70%
15	Видобуток газу	-2,90%
16	Гірнична промисловість	-2,70%
17	Машинобудування	-3,10%
18	Інші виробництва	-3,60%
19	Металургія	-4,30%
20	Хімічна промисловість	-4,90%
21	Основні метали	-6,20%
22	Вироби з металу	-10,30%

Примітка: таблицю адаптовано автором з [1, с. 124].

Найбільш песимістичний аналіз показав, що текстильна промисловість та виробництво одягу будуть єдиними явними бенефіціарами від вступу України до ЗВТ з ЄС [1, с. 33-34].

Усунення тарифних бар'єрів у ЗВТ призведе до збільшення українського ВВП приблизно на 0,3%, при цьому в десятирічній перспективі зростання може скласти близько 0,5%.

«Глибока та всеосяжна» ЗВТ, стимулюватиме зростання ВВП приблизно на 4,3%, шляхом отримання економічної вигоди від більшої гармонізації регуляторної політики. Експерти вважають, що цей результат підтверджує, що Україна отримує значно більше вигоди від статусу «всередині кордонів», ніж в результаті простого усунення торговельних бар'єрів.

У той час як ці результати вказують на вигоди для України на агрегованому рівні, картина більш складна на галузевому рівні:

- найбільший позитивний вплив спостерігається в тих секторах економіки, де Україна має порівняльну перевагу і найвищі торговельні бар'єри на даний момент: текстильна промисловість, сільське господарство і переробка сільськогосподарської продукції;

- ЗВТ має порівняно невеликий вплив на рентабельність секторів економіки, де торговельні бар'єри на даний момент є низькими (наприклад, металургія), в результаті чого може відбутися деяке зниження їх частки в загальному обсязі експорту.

Хоча вищенаведені результати вказують на певні економічні вигоди для України від вступу до ЗВТ з ЄС, позитивні ефекти можуть бути зневільовані Російською Федерацією шляхом підвищення тарифу на імпорт українського продовольства, всі метали і металеві вироби, а також збільшення тарифу на експорт газу в Україну [1, с. 122].

Іншими негативними ефектами для української економіки будуть такі:

- зниження сумарного експорту машинобудівної продукції;
- неможливість, в силу обмежень виробничих потужностей, прискорено нарощувати обсяги виробництва та експорту продукції металургії, хімічної промисловості та сільськогосподарства;
- збереження залежності від імпорту енергоносіїв з країн МС при низькій еластичності обсягів споживання від рівня цін (буде мати місце значне зростання витрат української економіки на енергоресурси) [3, с. 137].

В цілому, чітко прослідковується сировинний характер взаємовідносин України з Європейським Союзом і прогнозоване значення таких взаємин для вітчизняної економіки. Відповідно, розвиток високотехнологічної української промисловості на якісно новій основі не входить в інтереси ЄС [4, с. 5].

З точки зору розподілу економічної сили Митний союз РБК характеризується підходом так званого «жорсткого права», а також сильною асиметрією між країнами-учасниками. В рамках Митного союзу, прийняття рішень відображає домінуючу позицію Росії в рамках союзу. Таким чином Росія в Митному союзі відображає позицію ЄС у ЗВТ з точки зору асиметрії економічної та політичної сили в об'єднанні. [1, с. 105].

Аналіз ефектів приєднання України до МС з Росією, Білорусією та Казахстаном. Більшість експертів виділяють енергетичну складову взаємовідносин України з МС в якості пріоритетної. З огляду на географічний розподіл природних ресурсів, побудова сценарію взаємної торгівлі енергетичними товарами має бути заснована на прогнозних енергетичних балансах країн МС і України. При цьому очевидно, що Казахстан і Росія залишатимуться чистими експортерами, а Україна і Білорусь – нетто-імпортерами. При цьому в силу сформованих торгово-економічних відносин можна говорити про те, що для торгівлі сировинними товарами інтеграційні ефекти не матимуть істотного значення.

Хоча існує думка, що в разі вступу до МС для України можливе здешевлення енергоносіїв. Ціни на газ залишаються одним з найгостріших питань двосторонніх російсько-українських відносин. З урахуванням сформованої структури витрат, ціни на енергоносії можуть чинити істотний вплив на конкурентоспроможність найбільших секторів української економіки. У зв'язку з цим важливо розуміти міру впливу газового фактора як на стан торговельного балансу України, так і на найважливіші макроекономічні характеристики: динаміку цін і виробництва.

Що стосується макроекономічних ефектів від зниження цін на газ для української економіки, то при сформованій структурі витрат цей факт безумовно позитивно позначиться на витратах найбільших галузей української економіки. Скорочення величини витрат дає виробникам певні можливості щодо зниження відпускних цін при збереженні сталої норми рентабельності, що в свою чергу сприяє розширенню споживчого попиту і, тим самим, обсягів виробництва. В результаті відбудеться істотне зростання конкурентоспроможності виробників, перш за все, в таких секторах як металургія, хімічна промисловість та електроенергетика [2, с. 94-95].

Необхідно зазначити, що отримання стабільних довгострокових знижок у цінах на енергоносії досить складне питання. Росія планує дерегулювання внутрішнього ринку, таким чином, внутрішні ціни підуть вгору. Крім того, ціна газу не є предметом домовле-

ностей у рамках митного законодавства МС та договору про ЗВТ країн СНД. Зміна підходів російської сторони в питанні ціни на газ можлива за умови сценарію злиття «Газпрому» і НАК «Нафтогазу України» [3].

При вивченні ситуації в сільському господарстві слід зазначити, що найбільші перспективи інтеграції пов'язані зі створенням пулу експортерів зерна, що включає найбільших виробників Росії, Казахстану і України. При цьому такий пул (картель) дозволить підвищити ефективність цінової політики. Вплив створення зернового пулу на обсяги експорту зерна і цінову ситуацію на зовнішніх ринках, на думку експертів, вимагає додаткового дослідження.

Перед промисловістю країн пострадянського простору стоять два надважливих завдання: збереження і розвиток промислового потенціалу на базі докорінної модернізації виробництва; здійснення імпортозаміщення у найважливіших сегментах внутрішнього ринку промислової продукції.

Очевидно, що модернізація промисловості вимагає значного обсягу фінансових ресурсів. У ряді секторів модернізація неможлива без прямого або непрямого фінансування з боку держави. В окремих випадках проблема ускладнюється тим, що відтворення одного з елементів виробничого ланцюжка означає, по суті, створення підприємств практично з нуля.

У цілому промислова політика країн пострадянського простору має полягати в максимально повному використанні наявного виробничого, технологічного та кадрового потенціалу цих країн для підвищення конкурентоспроможності машинобудівної продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Така політика неможлива без поступової консолідації існуючих активів (насамперед машинобудівної спрямованості) в рамках великих наднаціональних холдингів.

Однак на даний момент від 70% до 90% всієї продукції машинобудування імпортується країнами МС і Україною з третіх країн. Так в 2010 році Росія імпортувала з третіх країн 92% всієї машинобудівної продукції, Україна – 83%, Білорусь – 75%, Казахстан – 72%.

Ключовою причиною високої частки третіх країн в імпорті продукції машинобудування країнами МС і Україною є відставання в рівні технологічного розвитку та ефективності виробництва в машинобудівних секторах.

При оцінці можливого розвитку торгівлі машинобудівною продукцією можна виходити з того, що взаємна торгівля товарами машинобудування між країнами МС і Україною зможе замінити імпорт з третіх країн в тій мірі, в якій скоротиться відставання від третіх країн у рівні науково-технічного розвитку. Тобто, скорочення відставання в науково-технічному розвитку від третіх країн означає, що країни МС і Україна будуть зменшувати частку імпорту товарів машинобудування з цих країн.

При зниженні відставання у технічному розвитку країн МС і України від третіх країн відповідно з оцінками, імпорт продукції машинобудування з країн МС і України в загальному обсязі імпорту продукції машинобудування зросте в Росії з 8,3% у 2010 році до 171% у 2030 році, в Казахстані – з 28,3% до 46,6%, в Білорусі – з 24,7% до 39,1%, в Україні – з 16,9% до 26,4% [2, с. 159-163].

У торгівлі з Україною секторальні угоди в рамках двосторонніх відносин з Росією або в процесі приєднання до МС можуть концентруватися в секторах, що володіють потенціалом виробництва конкурентоспроможної продукції на ринках пострадянського простору. До таких секторів відносяться:

1. енергетичне машинобудування;
2. суднобудування;

3. авіабудування;
4. авіакосмічна галузь;
5. транскордонне науково-технічне співробітництво [4, с. 10-13].

Варто також підкреслити, що «вікно можливостей» для збереження високотехнологічних виробництв на основі процесів кооперації між країнами пострадянського простору поступово закривається. А в разі погіршення торговельно-економічних і політичних відносин між Росією і Україною можна очікувати прискореного згортання науково-технічної взаємодії в авіабудуванні, енергетичному машинобудуванні, ракетно-космічній техніці, суднобудуванні. Рішення про згортання таких взаємин стимулюватиме додаткові фінансові витрати для розгортання заміщуючих виробництв в Росії, що практично виключить в майбутньому відновлення коопераційних зв'язків з українськими виробниками [2, с. 146].

За прогнозними оцінками зростання економіки України за умови приєднання до МС Росії, Білорусі та Казахстану складе 6% ВВП. У розрахунку на душу населення основними вигодонабувачами від інтеграції стануть Білорусь, Україна і Казахстан; в абсолютному значенні – Росія [2, с. 168].

Вступ України до МС матиме наслідком структуророзвиваючі ефекти у традиційних для торгівлі між країнами-учасниками секторах. Найбільші позитивні наслідки Україна отримає внаслідок лібералізації торгівлі та зниження цін на нафту та газ. В той же час, в разі інтеграції України до Митного союзу можливі структуродепресивні ефекти у таких секторах економіки України як легка промисловість, сільське господарство, електроніка, а також у сфері послуг в цілому та зокрема фінансових послуг [5, с. 239].

До ризиків інтеграції України з країнами МС можна віднести наступні: консервація статус-кво в поточній конкурентоспроможності України (сировинний профіль зовнішньої торгівлі, низька додана вартість, неконкурентна продукція); посилення ризиків для національної економіки, що випливають з глобального позиціонування країн МС у світовому поділі праці; погіршення структури імпорту (зниження його технологічного рівня через зростання імпортних тарифів та переорієнтацію на російських постачальників – особливо актуальне для імпорту транспортних засобів); консервація високого рівня енергоємності українського ВВП (через зниження цін на енергоносії та демотивацію виробників до модернізації та енергоефективності); потенційна втрата контролю над профільними для України виробництвами (через дружні та недружні поглинання потужнішими конкурентами з РФ); втрата поточної порівняльної конкурентоспроможності внаслідок посилення гео економічної потуги РФ та/або через зниження конкурентоспроможності українських виробників через зміну митних тарифів (актуально для наступних експортних позицій: чорні метали, продукція АПК та продовольство, добрива). [6, с. 38; 7, с. 185].

До недоліків МС також можна віднести невисокий рівень економічної інтеграції (на даний момент) у порівнянні з іншими регіональними об'єднаннями, наявність непрозорого нетарифного регулювання, перш за все в Росії та ряд інших проблем, які не вдалося вирішити дійсним учасникам Митного союзу [8, с. 281]. Особливістю МС є суттєва недосконалість у застосуванні його принципів та збереженні торговельних бар'єрів, оскільки відповідно до підписаних документів в рамках МС РБК існує понад 400 винятків до домовленості щодо вільного руху товарів. Крім того, збережено митний контроль на кордонах між країнами-учасниками, а також нетарифні торговельні обмеження, тобто квоти та субсидії. Зокрема, Росія зберегла мито на експорт нафти та нафтопродуктів до Білорусі, а Білорусь – мито на транспортування російської нафти своєю територією [9, с. 189; 10, с. 38].

Висновки. Підводячи підсумки аналізу позитивних та негативних ефектів від вступу України до зони вільної торгівлі з ЄС та до Митного союзу з Росією, Білоруссю та Казахстаном, варто зазначити, що більшість досліджень з даної проблематики не дає чітких відповідей на виклики сьогодення, інколи має декларативний та суб'єктивний характер, що також впливає на результати пов'язаних досліджень і їх об'єктивність, тому використання даних досліджень має обмежений характер в процесі прийняття рішень щодо вибору певного економічного угруповання. З вищенаведеного випливає, що дати точний кількісний прогноз ефектів від вступу України до одного з двох досліджуваних економічних угруповань, на нашу думку, можливо лише на короткостроковий період за умов наявності стабільної економічної кон'юнктури. Усвідомлюючи, що в сучасних умовах глобальної нестабільності (загостренні геополітичної напруги, наростання боротьби за ресурси та ринки, загостренні продовольчої, демографічної, екологічної та енергетичної проблем) поняття «стабільна економічна кон'юнктура», а разом з ним і всі прогнози є досить приблизними та чутливими до значної кількості екзогенних та ендегенних факторів, що не можуть бути повністю враховані в процесі прогнозування.

Очевидним, на нашу думку, є те, що в повній мірі ефекти від приєднання України до конкретного економічного угруповання проявляться лише через п'ять-десять років. Ми вважаємо, що основними перепонами на шляху вибору певного економічного блоку є розмиті парадигми їх подальшого розвитку, а також перманентна турбулентність глобальних економічних процесів.

Загальний висновок даного дослідження полягає в тому, що для остаточного визначення з приєднанням або до зони вільної торгівлі з ЄС, або до Митного союзу з Росією, Білоруссю та Казахстаном, – Україні потрібно 1-2 роки для того щоб оцінити поточний стан, перспективи розвитку і стійкість даних економічних угруповань в умовах наростання глобальної економічної кризи та загострення конкурентної боротьби. Невиправданий поспіх з прийняттям економічного та цивілізаційно-важливого рішення може призвести до довгострокового негативного синергетичного ефекту.

Список використаних джерел

1. Burakovsky I., Movchan V., O'Keefe T. A., Ülgen S., Shnyrkov O. The impact of an FTA between Ukraine and the EU / I. Burakovsky, V. Movchan, T. A. O'Keefe, S. Ülgen, O. Shnyrkov // Oxford Economics, 2012. – 138 pp.
2. Ивантер В. В. Комплексная оценка макроэкономического эффекта различных форм глубокого экономического сотрудничества Украины со странами Таможенного союза и Единого экономического пространства в рамках ЕврАзЭС / В. В. Ивантер, М. Н. Узяков, Д. Б. Кувалин, И. Э. Фролов, А. А. Широков, В. М. Геец, В. И. Мунтиян, Л. В. Шинкарук, Т. В. Шинкоренко, Т. В. Голикова, Е. Ю. Винокуров [та ін.] // Итоговый научно-технический отчет. – СПб. : Центр интеграционных исследований, 2012. – 168 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.eabr.org/general/upload/reports/Ukraine_doklad-tekst.pdf
3. Гайдуцкий П. И. Украина и Таможенный союз: проблемы интеграции / П. И. Гайдуцкий // Зеркало недели. – 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zn.ua/columnists/ukraina-i-tamozhennyu-soyuz-problemy-integracii-119431_.html
4. Никитина М. Г., Зубейко И. И. Сравнительный анализ потенциала научно-технического сотрудничества Украины с ЕС и ЕЭС в условиях интеграционного взаимодействия / М. Г. Никитина, И. И. Зубейко // Актуальні проблеми міжнародних відносин : Зб. наук. праць. – К. : Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Ін-т міжнар. відносин, 2013. Вип. 113. – Ч. II (у 2 ч.). – 326 с.

5. Харкова Л. О. Структурні зрушення в економіці України за умов вступу до митного союзу Росії, Білорусі та Казахстану / Л. О. Харкова // Актуальні проблеми міжнародних відносин : Зб. наук. праць. – К. : Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Ін-т міжнар. відносин, 2013. Вип. 113. – Ч. II (у 2 ч.). – 326 с.
6. Перспективи взаємовідносин України і Митного союзу Республіки Білорусь, Республіки Казахстан та Російської Федерації / А. В. Єрмолаєв, І. В. Клименко, Я. А. Жаліло, Н. Є. Пелагеша [та ін.]; за ред. Я. А. Жаліла. – К. : НІСД, 2011. – 72 с.
7. Пасічний Р. Я. Митний союз: досвід країн учасниць та перспективи України / Р. Я. Пасічний // Актуальні проблеми міжнародних відносин : Зб. наук. праць. – К. : Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Ін-т міжнар. відносин, 2013. Вип. 113. – Ч. II (у 2 ч.). – 326 с.
8. Сібекіна А. Ю. Аналіз евентуальних можливостей від членства України в ЗВТ з СНД та ЗВТ+ з ЄС / А. Ю. Сібекіна // Актуальні проблеми міжнародних відносин : Зб. наук. праць. – К. : Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Ін-т міжнар. відносин, 2013. Вип. 113. – Ч. II (у 2 ч.). – 326 с.
9. Осадча Н.В. Вплив Митного союзу Росії, Білорусі, Казахстану на зовнішньоекономічну діяльність України // Економічні інновації. – 2012. – Вип. 47. – С. 178-196.
10. Андрійчук В. Г. Констеляція і критеріальність об'єктивно-достовірного вибору підходів оцінки результативності вступу України в митний союз Росії, Білорусі, Казахстану / В. Г. Андрійчук // Актуальні проблеми міжнародних відносин : Зб. наук. праць. – К. : Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Ін-т міжнар. відносин, 2013. Вип. 113. – Ч. II (у 2 ч.). – 326 с.